

Федоренко М.І.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ КНР З БАНКІВСЬКИМИ СИСТЕМАМИ СВІТУ

Банківська система - одна з найважливіших і невід'ємніших структур ринкової економіки. Розвиток банків, товарного виробництва і обігу йшов паралельно і тісно переплітався. При цьому банки, проводячи грошові розрахунки, кредитуючи господарство, виступаючи посередниками в перерозподілі капіталів, істотно підвищують загальну ефективність виробництва, сприяють зростанню продуктивності суспільної праці.

Банківська система – сукупність різних видів національних банків, банківських інститутів і кредитних установ, що діють в тій або іншій країні в рамках загального грошово-кредитного механізму; складова частина кредитної системи. Включає центральний банк, мережу комерційних банків і ін. кредитово-розрахункових центрів. Центральний банк проводить державну емісійну і валютну політику, є ядром резервної системи. Комерційні банки здійснюють всі види банківських операцій.

Сучасна банківська система – це найважливіша сфера національного господарства будь-якої розвиненої держави. Її практична роль визначається тим, що вона управляє в державі системою платежів і розрахунків; велику частину своїх комерційних операцій здійснює через внески, інвестиції і кредитні операції; разом з іншими фінансовими посередниками банки направляють заощадження населення до фірм і виробничих структур. Комерційні банки, діючи відповідно до грошово-кредитної політики держави, регулюють рух грошових потоків, впливаючи на швидкість їх обороту, емісію, загальну масу, включаючи кількість готівки, що знаходиться в обігу. Стабілізація ж зростання грошової маси - це запорука зниження темпів інфляції, забезпечення постійності рівня цін, досягши якого ринкові відносини впливають на економіку народного господарства найефективнішим чином.

Створення стійкої, гнучкої і ефективної банківської інфраструктури - одна з найважливіших (і надзвичайно складних) задач. Сьогодні, в умовах розвинених товарних і фінансових ринків, структура банківської системи різко ускладнюється. З'являються нові види фінансових установ, нові кредитні установи, інструменти і методи обслуговування клієнтури.

Характерною рисою банківської системи є разом з концентрацією банків їх достатньо широка спеціалізація в особі центральних (емісійних), комерційних, інвестиційних, іпотечних, ощадних і інших. Звідси, з одного боку, конкурентна боротьба банків за залучення ресурсів, за надійну і вигідну клієнтуру, за високі доходи, з другого боку, прагнення підсилити державне регулювання діяльності банків (відносно клієнтури, банківських відсотків і ін.)

В сучасному світі склалися 2 види банківських систем: Ринкова банківська система та адміністративно-командна банківська система, які прямо протилежні по своїй структурі і завданням одна одній, проте існує ще один вид побудови національної банківської систем. Симбіоз здавалось би двох абсолютно протилежних систем, який ще в 80-90х роках здавався не можливим, поєднання двох протилежних ідеологій, і цей прецедент сворила Китайська Народна Республіка. Якщо звернути увагу на КНР та його неймовірний стрибок з відсталого аграрної країни до світового центру сили, який він здійснив за надзвичайно малий лаг часу в 40 років, постає вкрай цікавим розглянути питання синергізму ринкової та адміністративно-командної банківських систем яке існує в цій державі. Даною проблемою займалися Савлу В.М., Федоров В.І.

В цій статті ми розглянемо банківську систему КНР та порівняємо її з історично склавшимися системами.

Банківські системи світу

Командно-адміністративна банківська система як правило утворюється в країнах з плановою економікою тому яскравим прикладом такої банківської системи був Радянський союз. Банківська система такого типу зазвичай є однорівневою, тобто існує Центральний банк та спеціалізовані банки, такі як наприклад Держбанк, Будбанк, Банк для зовнішньої торгівлі, Жіліщно-соціальний банк, Агро-промисловий банк Ощадбанк в СРСР. Проте насправді всі ці спеціалізовані банки підпорядковуються центральному банку та по суті є його філіалами, які створені для обслуговування певних сфер економічної діяльності. Центральний банк в такій системі не є незалежною гілкою, а напряму підпорядкований уряду і я наслідок виконує програми уряду, та слугує оплотом для фінансування державного дефіциту та державних програм. В СРСР фактично Держбанк був касою уряду, здійснюючи грошову і кредитну емісії для фінансування багато в чому дефіцитних, марнотратних, та і просто непотрібних урядових програм.

У командно-адміністративній системі роль банків гранично звужена. Їх функції зводяться до проведення безготівкових розрахунків між підприємствами, касовому обслуговуванню, а також фінансуванню капітального будівництва за рахунок засобів держбюджету і спеціальних цільових фондів. Будучи складовою частиною державного апарату, банки при централізованому загальнодержавному плануванні здійснювали кредитні операції в рамках строгих напрямів використання грошових коштів і фондів кредитування в межах лімітів, що регламентувалися. Для керівників підприємств і для самих банківських працівників фактично не було істотної різниці між бюджетним і кредитним фінансуванням, кредитування проводилося з того ж бюджету по виключно низьким (фактично умовним відсоткам).

Основні переваги такої моделі банківської системи:

- Така система дозволяє мобілізувати значні ресурси та направити їх в потрібну галузь
- Відсутність бюрократії та оцінювання привабливості та ризиковості надання кредиту значно прискорює

процес надання коштів

Основні недоліки адміністративно-командної банківської системи

- Надання фінансових ресурсів за заниженими (фактично нульовими) відсотками, і як наслідок підтримка неконкурентоспроможних підприємств
- Виконання ролі другого бюджету (ажде Центральний банк підпорядковується безпосередньо державним інститутам (наприклад Держбанк підпорядковувався міністерству фінансів в СРСР)
- Накопичення на балансі банку займів, що не повертаються, і списання заборгованості за рахунок бюджету
- Монополізм, і відсутність конкуренції
- Відсутність векселів
- Неконтрольована емісія грошей (фінансування державного дефіциту)
- Повна відсутність кредитування населення.

Адміністративно-командна банківська система призводить до неефективного використання ресурсів, та підтримки неконкурентоздатних виробників, що в свою чергу значно знижує темпи економічного росту та науково-технічного прогресу.

Тепер давай те розглянемо характерні риси ринкової банківської системи. Банківська система складається з двох рівнів. Перший – Центральний банк, другий рівень - комерційні банки і фінансові інститути. Центральний банк виступає в ролі банку банків та регулює сферу банківської діяльності, проводить монетарну політику та займається підтримкою національної грошової одиниці. Центральний банк контролює діяльність установ іншого рівня прямими та не прямими методами які спрямовані на стабільність фінансової системи країни. Центральний банк не підпорядковується уряду, а є незалежною одиницею, що дозволяє проводити довгострокову макроекономічну політику. Комерційні банки та парабанківські установи займаються залученням ресурсів та наданням фінансових коштів підприємствам. Метою економічної діяльності установ другого рівня є отримання прибутку.

Основні переваги такої моделі банківської системи:

- Незалежність Центрального банку від уряду
- Регулювання грошової маси на основі попиту та пропозиції
- Проведення незалежної монетарної політики
- Розподіл фінансових ресурсів на основі ринкового методу
- Опосередковано (через відсоткову ставку) сприяє підвищенню ефективності виробництва
- Сприяє розширенню можливостей суб'єктів господарської діяльності та росту темпів виробництва
- Широкий спектр кредитних послуг як для фізичних осіб так і для підприємств
- Низький відсоток неплатоспроможних позичальників

Основні недоліки адміністративно-командної банківської системи:

- Можливість виникнення криз, через глибокий взаємозв'язок всіх сфер економічної активності
  - Висока чутливість до фінансових коливань, та залежність від світової економіки
- Ринкова банківська система існує в більшості розвинутих країн світу.

Тепер звернемо увагу на особливості побудови банківської системи Китаю, які відображають загальну ситуацію в країні, в якій одночасно уживаються елементи адміністративно-командної системи і ринкової економіки, а економіка є «соціалістично-ринковою». У 1984 р. Народний банк Китаю (НБК), став де-факто центральним, а також були створені спеціалізовані банки. Таким чином в Китаї утворилася однорівнева банківська система. Проте в 90х коли КНР дозволила створення комерційних банків з іноземним капіталом система трансформувалась в 2х рівневу, в якій на першому рівні існує НБК, а на другому усі інші банківські установи.

Діючі в Китаї банки можна розділити на 3 групи:

- перша – спеціалізовані державні комерційні банки, що виділилися з системи НБК. Це Промислово-комерційний банк Китаю, Банк народного будівництва, Сільськогосподарський банк Китаю і Банк Китаю;
- друга група – місцеві приватні комерційні банки;
- третя група – іноземні банки.

Народний банк Китаю (НБК), що відповідає за грошово-кредитну політику і виконує наглядові функції.

Для забезпечення економічного зростання країни і підтримки стабільного курсу національної валюти, як емісійний інститут Народний банк Китаю несе повну відповідальність за друкування і випуск в обіг національної грошової одиниці - юанів. Проте навідріз від ринкових банківських систем, НБК жорстко підлеглий Держраді Китаю і всі найважливіші рішення у області грошово-кредитної політики ухвалюються лише з його схвалення. НБК формує грошову політику і представляє на схвалення Держради пропозиції у області регулювання грошової маси, валютного курсу і процентних ставок, які, як правило, приймаються. За заявою голови Народного банку Китаю, рішення по встановленню процентних ставок ухвалюються їм одноосібно. Теоретично держава встановлює значні маржі між ставками за кредитами і депозитами, що у принципі повинне забезпечувати банкам солідний прибуток і мінімізацію процентних ризиків, проте розмежування кредитів по цілях і термінах, а також відсутність у державних підприємств стимулів до отримання прибутку ведуть до погіршення якості кредитних портфелів банків і швидкому зростанню дебіторської заборгованості. В результаті НБК був навіть вимушений створити спеціальний компенсаційний фонд для надання допомоги держбанкам, що надають держпідприємствам пільгові кредити. В майбутньому виділення пільгових кредитів планується припинити.

Тепер розглянемо так звані спеціалізовані банки. Спеціалізовані банки займають домінуюче положення в банківській системі Китаю. На них доводиться 72% (на 2005рік) всіх банківських активів. Кожний з них

на зразок системи яка існувала в СРСР має власну направленість:

- Промислово-комерційний банк, що володіє самою більшою мережею відділень, працює як універсальний банк, обслуговуючи міських вкладників, забезпечує платіжний обіг в містах, кредитує переважно держпідприємства в промисловості і торгівлі. Основне джерело ресурсів – внески фізичних і юридичних осіб.
- Банк народного будівництва займається інвестиційною діяльністю, надаючи довготривалі кредити з метою сприяння економічному розвитку. Цей напрям став центральним в діяльності банку з тих пір, як пряме бюджетне фінансування було замінене в Китаї довгостроковим кредитуванням.
- Сільськогосподарський банк обслуговує сільські райони, але останнім часом став поширювати свою діяльність і на міські території.
- Банк Китаю займається фінансуванням зовнішньої торгівлі на міжнародних фінансових ринках. Його власний капітал оцінюється в 40 млрд доларів [9].

Не дивлячись на те, що ці банки є спеціалізованими, вони йдуть по шляху універсалізації, вторгаючись в сфери діяльності один одного. Одним з основних джерел капіталу для комерційних держбанків служать казначейські векселі, що розміщують закордоном.

Спеціалізовані китайські банки все ще залишаються, в основному, каналами фінансування збиткового держсектора, і НБК не має в своєму розпорядженні адекватної системи нагляду, яка могла б забезпечити контроль за потоками капіталу. Крім того, навіть в нинішніх умовах багато китайських фірм займаються по фіктивних експортних документах контрабандою капіталу, який потім використовується для спекулятивних операцій на фондових і ф'ючерсних ринках. Саме так і відбувається в країнах з адміністративно-командною системою, в якій підприємства отримують кредит не на ринковій основі, а за державним планом, та у разі не можливості повернення кредиту, він списується за рахунок бюджету.

Тепер поговоримо про комерційні та іноземні банки. В кожній китайській провінції в кожному місті існують свої місцеві комерційні банки, які більш нагадують кредитні спілки тим що не мають достатньо капіталу для кредитування юридичних осіб, і займаються здебільшого споживчим кредитуванням місцевого населення. Функції ж кредитування бізнесу покладені на іноземні комерційні банки, які переважно більшістю займаються кредитуванням, обслуговуванням своїх співвітчизників, які ведуть економічну діяльність в Китаї. Так наприклад, Приват-Банк відкрив у 2007 році представництво у КНР для обслуговування українського та російського імпорту з Китаю. Проте представництво ще не має право займатись банківською діяльністю оскільки за китайськими законами, представництво отримує ліцензію лише через 2 роки після реєстрації, та активи материнського банку мають перевищувати 20 млрд. доларів [8]

Отже ми бачимо, що не зважаючи на присутність ринкової 2х рівневої структури та присутності комерційних та іноземних банків, Банківська система КНР жорстко контролюється державними органами, що характерно для адміністративно-командної системи.

Після сказаного пропонуємо вашій увазі порівняльну таблицю банківських систем:

Адміністративна банківська система	Ринкова банківська система	Банківська система КНР
I тип власності		
Лише державні установи	Наявність незалежного ЦБ, та комерційних установ	Наявність незалежного ЦБ, державних банків та комерційних установ
II кількість рівнів системи		
однорівнева	двухрівнева	двухрівнева
III незалежність банківської системи		
ЦБ залежний та прямопідпорядкований уряду	ЦБ незалежний та проводить незалежну від уряду політику	ЦБ залежний та прямопідпорядкований уряду, проте має певну самостійність зокрема в встановленні відсоткових ставок
IV Приналежність фінансових ресурсів		
Ресурси належать державі, та по суті кредитування = державному фінансуванню	Фінансові ресурси мають комерційну основу	Ресурси державних спеціалізованих банків належать державі, та по суті кредитування = державному фінансуванню Ресурси комерційних банків мають комерційну основу

Як видно з даної таблиці в банківська система КНР являє собою симбіоз 2х видів різних систем, які одночасно діють в межах однієї країни. Отже, підбиваючи підсумки можна перекоонатися що банківська система КНР створила світої прецедент поєднання адміністративної та ринкової систем. Зважаючи на швидкі темпи економічного росту, постійне нарощення золотовалютних резервів, зміцнення юаня, та світове лідерство Китаю, можна сказати, що така банківська система відповідає політичній та економічній ситуації в країні, та підтримує парадигму адміністративно-ринкової системи державного устрою країни.

Джерела та література

1. T.J. Wong, and Tianyu Zhang 2007. "Politically-connected CEOs, Corporate Governance and Post-IPO Performance of China's Partially Privatized Firms," forthcoming, *Journal of Financial Economics*.
2. Jeffrey Liebman, 2006. "Realizing the Potential of China's Social Security Pension System," *China Economic Review* 17.
3. Franks, Julian, Colin Mayer, and Stefano Rossi, 2003. "Ownership: Evolution and Regulation," working paper,

- London Business School.
- Hoggarth, Glenn, Ricardo Reis, and Victoria Saporta (2002), "Costs of Banking System Instability: Some Empirical Evidence," *Journal of Banking and Finance* 26, 825-855.
  - Kaminsky, Graciela, and Carmen Reinhart, 1999. "The Twin Crises: The Causes of Banking and Balance-of-payments Problems," *American Economic Review* 89, 473-500.
  - Kirby, William, 1995. "China Unincorporated: Company Law and Business Enterprise in Twentieth-Century China," *Journal of Asian Studies* 54, 43-63.
  - Kortum, Samuel, and Josh Lerner, 2000. "Assessing the Contribution of Venture Capital on Innovation," *RAND Journal of Economics* 31, 674-692.
  - Li, Kai, Heng Yue and Longkai Zhao, 2007. "Ownership, Institutions, and Capital Structure: Evidence from Non-listed Chinese Firms," working paper, University of British Columbia.
  - http://www.tristar.com.ua/2/news/ryнок_ukrainskih_bankov_.html
  - <http://www.rbcdaily.ru/2007/08/27/world/289238>).

Харсун Л.Г.

ХАРАКТЕР ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ТРАНСПОРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ КРАЇНИ

Вступ. Проблеми транспортного забезпечення зовнішньої торгівлі на сьогодні є актуальними для кожної країни в силу поглиблення процесів міжнародного поділу праці та кооперації виробництва, результатом чого є постійне зростання обсягів міжнародних товаропотоків. Сучасна наукова думка зосереджена здебільшого на дослідженні умов досягнення ефективності міжнародних вантажних перевезень, що і відображено у численних працях вітчизняних та зарубіжних авторів.

Постановка проблеми. Нажаль ефективність транспортного забезпечення експорту та імпорту представляється сьогодні в основному через аналіз діяльності самих перевізників та відправників вантажів у міжнародному сполученні, і практично не враховується комплексний характер взаємодії всіх учасників національного ринку транспортних послуг, задіяних у реалізації трансграничного переміщення товарів. Тому аналіз транспортного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності, зокрема з точки зору його ефективності, повинен здійснюватись через призму діалектичної взаємозалежності діяльності всіх сторін та синергетичний характер їх цілей у здійсненні операцій з доставки вантажів.

Мета статті полягає у визначенні особливостей взаємодії всіх суб'єктів національного ринку транспортних послуг та їх впливу на ефективність транспортного забезпечення зовнішньоторговельних операцій країни.

Результати. Транспортне обслуговування експорту та імпорту країни відзначається великою кількістю учасників. Відповідно численними є і їх інтереси на ринку транспортних послуг, які до того ж часто суперечать один одному. На нашу думку, ефективність транспортного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності можлива лише за таких умов: 1) інтереси всіх учасників повинні бути максимально реалізованими (тобто виконується умова досягнення показників ефективності діяльності кожного з них); 2) діяльність кожного учасника не повинна суперечити інтересам інших сторін.

Об'єднаємо суб'єктів транспортного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності у три групи: 1) держава; 2) оператори ринку транспортних послуг; 3) експортери та імпортери. Перша група представляється державою, яка виступає гарантом дотримання національних інтересів у транспортній та зовнішньоторговельних сферах. До другої групи віднесено всіх учасників національного ринку транспортних послуг: перевізників та виконавців операцій з транспортного обслуговування. Важливо відмітити, що серед суб'єктів даної групи знаходяться і державні підприємства та установи, які також надають послуги з транспортування експортних та імпортних вантажів. І третя група об'єднує представників попиту на послуги доставки вантажів у міжнародному сполученні: експортерів та імпортерів.

З точки зору держави ефективність транспортного забезпечення її зовнішньоторговельних зв'язків характеризується: збільшенням бюджетних надходжень від транспортної діяльності з доставки експортних та імпортних товарів; досягненням соціальних ефектів (підвищенні рівня доходів зайнятих у транспортній галузі); збереженням та розвитком транспортної інфраструктури; підтриманням високого статусу країни на світовому ринку транспортних послуг; зменшенням негативного впливу транспорту на навколишнє середовище; економією трудових, матеріальних та енергетичних ресурсів; формуванням позитивного іміджу національних експортерів та імпортерів.

Реалізація таких інтересів держави можлива за умови здійснення відповідних регуляторних та контролюючих функцій, спрямованих на: 1) створення та розвиток оптимального співвідношення участі різних видів транспорту у міжнародних вантажних перевезеннях згідно світових та внутрідержавних тенденцій у зовнішній торгівлі та транспортній сфері; 2) підтримку національних перевізників та підвищення міри їх залучення до процесів доставки товарів – об'єктів зовнішньоторговельних угод вітчизняних експортерів та імпортерів; 3) створення правових умов інвестиційної діяльності у транспортному секторі та визначенні пріоритетних напрямків інвестування фінансових ресурсів. Зокрема це стосується стимулювання впровадження досягнень НТП, енергозберігаючих технологій, розвитку інфраструктури транспортної системи країни, тощо; 4) активізацію міжнародної співпраці з країнами-партнерами та міжнародними транспортними організаціями з проблем здійснення вантажних перевезень у міжнародному сполученні.